

Ydinaseiden kieltosopimus

Taustatietoa medialle 06/2017

Johdanto

Ydinaseiden kieltosopimus (The Convention on the Prohibition of Nuclear Weapons, CPNW) on ehdotus kansainvälisestä sopimuksesta, joka kieltäisi siihen liittyviltä valtioilta ydinaseiden hallussapidon, käytön ja muun niihin liittyvän toiminnan. Neuvotteluihin osallistuvat yli 130 valtiota lähestyvät ongelmaa humanitaarisesta näkökulmasta, sillä ydinaseiden käyttö on selvästi ristiriidassa sodan oikeussääntöjen kanssa ja niiden olemassaolo aiheuttaa uhan humanitaarisesta katastrofista, jolla olisi kansainväliset vaikutukset.

Tilanne ja prosessin kulku

Lyhyt tiivistelmä tähän mennessä tapahtuneesta

- **2013-2014.** Työ ydinasekieltosopimuksen aikaansaamiseksi alkoi sarjalla kansainvälisiä konferensseja vuosina 2013 ja 2014. Niissä keskusteltiin ydinaseiden käytön humanitaarisista seurauksista, millaista hätäapua tilanteessa voitaisiin antaa, ja ydinräjähdysten riskin kasvamisesta. Konferenssit tulivat siihen tulokseen, että ydinaseiden käytön humanitaariset seuraukset olisivat aivan liian vakavat ja sillä olisi maailmanlaajuisia seurauksia. Maailmassa ei ole mitään sellaista humanitaarista valmiuskapasiteettia joka pystyisi vastaamaan mielekkäällä tavalla ydinaseiden käytön seurauksiin.
- **Lokakuu 2016.** Vastauksena näihin johtopäätöksiin, Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous äänesti, että ydinasekieltosopimuksesta tulisi neuvotella ja sopia. Tätä tuki 123 valtiota. Suomi äänesti tyhjää.
- **Maaliskuu 15, 2017.** Yli 130 valtiota osallistui sopimuksen ensimmäiseen neuvottelukierrokseen ja ehdottivat alustavia ideoita mahdollisen sopimuksen päämääristä, kielloista ja toteutuksen yksityiskohdista.
- **Toukokuu 15.** Konferenssin puheenjohtaja julkaisi ensimmäisen sopimusluonnoksen maaliskuun keskustelujen pohjalta.

Tämänhetkinen tilanne. Ydinasekieltosopimus on tällä hetkellä puheenjohtajan, Costa Rican suurlähettiläs Elayne Whyten toimittama luonnos. Sopimuksen työstämisessä mukana olevat valtiot pitävät toisen neuvottelukierroksen, joka alkaa 15. kesäkuuta ja päättyy 7. heinäkuuta. Sen aikana ne käyvät luonnosta läpi ja tekevät muutoksia ennen sen hyväksymistä.

Seuraavat askeleet. On odotettavissa, että sopimusteksti valmistuu ja neuvotteluihin osallistuvat valtiot hyväksyvät sen 7. heinäkuuta toisen neuvottelukierroksen lopussa. Kun sopimus on hyväksytty, se on mahdollista allekirjoittaa ja ratifioida.

Syyt uudelle ydinasekieltosopimukselle

Aukon täyttäminen kansainvälisessä oikeudessa

Olemassa olevat sopimukset, jotka kieltävät kemialliset ja biologiset aseet, maamiinat ja rypälepommit, kieltävät jo joukkotuhoaseet ja muut epäinhimilliset ja erottelemattomat aseet. Ydinaseita ei kuitenkaan ole erikseen kielletty, ja ydinasekieltosopimus täyttää tämän aukon kansainvälisessä oikeudessa.

Ydinaseet rikkovat sodan oikeussääntöjä

Ydinaseiden tarkoitus on tappaa miljoonia siviilejä – taisteluihin osallistumattomia – mikä on kansainvälisen humanitaarisen oikeuden, tai sodan oikeussääntöjen törkeä rikkomus. Harva väittää, että siviilien

massateurastus on hyväksyttävää, mutta silti valtiot joka päivä suunnittelevat ja harjoittelevat juuri tätä. Ydinaseita ei voi mitenkään käyttää kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

Ydinaseiden käytön vaikutukset olisivat maailmanlaajuisia

Ydinaseet koskevat jokaista valtiota, sillä niiden käyttö ylittäisi rajoja ja maanosia, vetäen ruoantuotannon ja kansainvälisen talouden kaaokseen. Ydinräjähdyksessä leviävät vaaralliset radioaktiiviset aineet tai kaupunkien palaessa syntyvät savupilvet eivät pysähdy valtioiden rajoille.

Ydinaseiden vastaisen normin vahvistaminen

Aikaisemmat kiellot jotka kieltävät kemialliset ja biologiset aseet, rypälepommit ja maamiinat ovat auttaneet luomaan kansainvälisiä tabuja niiden hallussapitoa ja käyttöä vastaan jopa sellaisissa valtioissa, jotka eivät ole liittyneet sopimukseen. Esimerkiksi Yhdysvallat on muokannut linjauksiaan koskien maamiinoja ja rypälepommeja, vaikka se ei ole ne kieltävien sopimusten osapuoli.

Ydinaseisiin liittyvän arvovalan poistaminen

Valtiot tavoittelevat ydinaseita usein siksi, että ne nähtäisiin arvovaltaisina ja osana tärkeää kerhoa. Tekemällä ydinaseista saavutuksen sijasta halveksunnan kohteen, niiden leviämistä voidaan estää. Ydinaseita tavoittelevat valtiot käyttävät ydinhyökkäyksen uhkaa edistääkseen omia etujaan. Vastuullisten valtioiden ei pitäisi toimia näin.

Aseistariisunta on hidastunut

Ydinsulkusopimus velvoittaa ydinaseita omistavat valtiot työskentelemään täyden ydinaseiisunnan aikaansaamiseksi. Kuitenkin, 47 vuotta sopimuksen toimeenpanosta, vain yksi valtio on kokonaan tuhonnut ydinaseensa. Nykyiset ydinasevaltiot ovat päinvastoin uudistamassa ydinasejärjestelmiään. Ydinasekieltosopimus edistää kansainvälisiä pyrkimyksiä kannustaa ydinasevaltiot toteuttamaan sopimusveloitteitaan.

Mahdolliset keskustelunaiheet

Kesä-heinäkuun neuvottelujakson aikana on monta todennäköistä keskustelunaihetta. Seuraavat aiheet ovat oletettavasti merkittävä osa sopimuskeskusteluita.

Keskeiset kiellot. Sopimusluonnos sisältää vahvan, yksiselitteisen kiellon, joka kieltää ydinaseiden kehityksen, tuotannon, valmistuksen, hankkimisen, hallussapidon, siirtämisen, testaamisen, käytön, sijoittelun, käyttöönoton, varastoimisen, sekä muiden valtioiden avustamisen mainitussa toiminnassa. Näiden vaatimusten tulisi säilyä lopullisessa tekstissä. On todennäköistä, että kieltotekstin kielen laajentamisesta tai tarkentamisesta keskustellaan, jotta voidaan selvästi määritellä mitä nämä käsitteet tarkoittavat ja varmistaa, että sopimus sisältää kaikki mahdollisuudet.

Ydinasevaltioiden mukaanpääsy ja verifiointi. Oletettavasti neuvotteluissa keskustellaan myös siitä, millä tavalla ydinasevaltiot voisivat todistettavasti lopettaa ohjelmansa, tuhota varastonsa ja liittyä sopimukseen. Keskustelun keskittyy todennäköisesti siihen tapaan, jolla ydinasevaltiot todentaisivat täyttävänsä sopimusehdot, ja miten tästä prosessista sovittaisiin.

Suhde muihin sopimukseen. Ydinasekieltosopimuksen ei ole tarkoitus korvata tai vaikuttaa muihin olemassa oleviin sopimukseen, kuten ydinsulkusopimukseen tai ydinkoekieltosopimukseen. Tukijat haluavat varmistaa, että ydinasekieltosopimus ei aiheuta ongelmia olemassa olevalle ydinaseiden leviämistä estävälle järjestelmälle tai luo porsaanreikiä, jotka edistäisivät ydinaseiden leviämistä tai häittäisivät sopimusten toimeenpanoa.